

ВІДГУК

офіційного опонента на кваліфікаційну наукову працю

Водоріза Ярослава Юрійовича

«Обґрунтування вибору оптимального методу лікування пацієнтів

з дефектами твердих тканин зубів у фронтальній ділянці»

подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії

за спеціальністю 221 – стоматологія, 22 – охорона здоров'я

до спеціалізованої Вченої ради ДФ 44.601.021

при Полтавському державному медичному університеті МОЗ України

Актуальність теми. Визначаючи актуальність теми даної дисертаційної роботи, ступінь її цінності для практичної охорони здоров'я нашої країни та масштабу безпосереднього впровадження отриманих результатів у клінічну стоматологію, слід зазначити що, проблемою сучасної стоматології є поширеність карієсу зубів фронтальної та травматичні ураження твердих тканин зуба у фронтальному відділі серед дорослого населення. Враховуючи значну розповсюдженість даної патології, актуальним є питання про оптимальні варіанти лікування дефектів твердих тканин у фронтальній ділянці, враховуючи принципи біологічної, економічної доцільності та клінічну картину кожного випадку.

На даний момент однією з найактуальніших проблем у даній сфері є питання вибору стоматологічного матеріалу та методу відновлення дефекту. Наногібридні світлотвердіючі композитні матеріали для виготовлення прямих реставрацій чи керамічні матеріали? Серед останніх можна виділити польвошпатну кераміку, склокераміку, дисилікат літію у фрезерованому чи пресованому варіантах та діоксид цирконію. Не менш актуальною залишається проблема міцності з'єднання матеріалів із твердими тканинами зуба, техніка підготовки твердих тканин зуба для обраної конструкції. Важливим також є питання зміни локального мікробіоценозу ротової порожнини після проведеного лікування тими чи іншими матеріалами.

Актуальність обраної теми дослідження зумовлена значною кількістю стоматологічних матеріалів представлених на стоматологічному ринку України вітчизняних та закордонних виробників, поширеністю уражень зубів фронтальної групи, високою частотою повторних звернень пов'язаних із незадоволеністю результатом лікування.

Авторами запропоновано алгоритм вибору стоматологічного матеріалу реставрації твердих тканин зубів фронтальної ділянки.

У зв'язку з цим, дисертаційна робота Водоріза Я.Ю., яка присвячена підвищенню ефективності діагностики і лікування стоматологічних пацієнтів із дефектами твердих тканин зубів у фронтальній ділянці за рахунок клініко-лабораторного обґрунтування вибору оптимального методу лікування прямим і непрямим методом, із застосуванням композитного матеріалу світлового твердіння, польовошпатної кераміки та лейцитної кераміки, є своєчасною та актуальною науковою задачею за теоретичними та практичними аспектами.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами

Дисертаційна робота є фрагментом комплексних ініціативних тем кафедри пропедевтики терапевтичної стоматології Полтавського державного медичного університету: «Диференційний підхід до вибору методик лікування в залежності від морфофункціональних особливостей твердих тканин зубів та тканин порожнини рота». Державний реєстраційний номер: 0120U104124 та «Морфофункціональні особливості тканини ротової порожнини і їх вплив на проведення лікувальних заходів і вибір лікувальних матеріалів» Державний реєстраційний номер №0115U001112. Автор був безпосереднім виконавцем фрагментів зазначених науково-дослідних робіт.

Наукова новизна одержаних результатів. Автором доповнені наукові дані щодо вивчення властивостей зразків стоматологічних матеріалів для реставрації твердих тканин зубів фронтальної групи із врахуванням як лабораторних, так і клінічних показників.

Розроблено алгоритм способу підготовки зразків стоматологічної кераміки для випробовування міцності адгезивної фіксації на зсув, що підтверджено патентом на корисну модель №137399 Україна, МПК (2019.01) А 61С 5/30 А 61С 13/08 від 25.10.2019р.

На підставі комплексного аналізу лабораторних даних та проведених клінічних досліджень сформовано рекомендації, щодо вибору реставраційного стоматологічного матеріалу для відновлення твердих тканин зубів фронтальної групи.

Запропоновано та впроваджено модифіковану і розширену версію медичної картки стоматологічного хворого, що підтверджено свідоцтвом про реєстрацію авторського права на твір № 88539.

На основі отриманих матеріалів дослідження встановлено ефективність лікування стоматологічних пацієнтів різними реставраційними матеріалами, враховуючи різні супутні фактори.

Автором науково обґрунтовано та розроблено алгоритми щодо вибору стоматологічного матеріалу для реставрації твердих тканин зубів фронтальної групи в залежності від клінічної ситуації.

Теоретичне та практичне значення отриманих результатів.
Проведена науково-дослідна робота має теоретичне та практичне значення в стоматології. На підставі результатів автором впроваджено запропонований алгоритм вибору матеріалу для реставрацій лікарями-стоматологами в практику з метою підвищення прогнозованості лікування та ефективного покращення якості життя пацієнтів.

За умови врегулювання і поточного контролю за дотриманням гігієни ротової порожнини шляхом проведення контрольних оглядів раз на півроку із професійною гігієною порожнини рота можливе використання як композитних, так і керамічних реставраційних матеріалів, незалежно від початкового індексу гігієни.

Впровадження результатів власних досліджень.

Основні результати досліджень впроваджені в навчальний процес кафедри післядипломної підготовки лікарів-стоматологів Полтавського державного медичного університету, кафедри стоматології інституту післядипломної освіти Івано-Франківського національного медичного університету, кафедри ортопедичної стоматології Тернопільського національного медичного університету ім. І.Я. Горбачевського МОЗ України, кафедри стоматології Харківського національного медичного університету.

Результати досліджень впроваджені у стоматологічні відділення медичних закладів різних міст, зокрема: м. Полтава (КП «3-а МКЛ ПМР», КП «4-а МКЛ ПМР», КП "Полтавський обласний центр стоматології - скп"), м. Одеса (Університетська стоматологічна клініка МГУ, ДУ «Інститут стоматології та щелепно-лицевої хірургії»), м. Суми (Університетська клініка СумДУ), м. Тернопіль (Університетська лікарня ТНМУ), м. Харків (Університетський стоматологічний центр ХНМУ, КНП "Міська стоматологічна поліклініка № 4" та КНП "Міська стоматологічна поліклініка № 7" Харківської міської ради), м. Чернівці (НЛЦ «Університетська клініка» БДМУ), а також у навчальний процес медичних закладів вищої освіти, зокрема: м. Полтава (УМСА), м. Харків (ХНМУ), м. Тернопіль (ТНМУ), м. Чернівці (БДМУ), м. Суми (СумДУ), м. Одеса (ОНМУ, МГУ).

Ступінь обґрунтованості та достовірність наукових положень, висновків та рекомендацій сформульованих у дисертації.

Сформульовані автором положення, висновки достатньо аргументовані і адекватні поставленій меті та завданням дослідження, мають теоретичне та практичне значення. При виконанні роботи дисертантом був вибраний методично вірний науковий підхід для вирішення поставлених задач. Дисертант самостійно провів весь комплекс лабораторних та клінічних досліджень. Первинний матеріал повністю зібраний автором, а також виконана систематизація, статистичний та клініко-інформаційний аналіз,

проліковані пацієнти, узагальнено виявлені у дослідженні закономірності. На основі виконаних безпосередньо автором лабораторних та клінічних досліджень написані усі розділи дисертації, сформульовано висновки та практичні рекомендації. У роботах, опублікованих у співавторстві, участь здобувача є визначальною. Поглиблений аналіз використаних здобувачем об'єктових методів дослідження, свідчить про їх сучасність, різноманітність, доцільність у застосуванні, високу інформативність та повну відповідність основній меті даного науково-прикладного дослідження запланованим завданням, що повністю забезпечило отримання найбільш обґрунтованих та достовірних даних. Слід зазначити, що всі наукові положення та висновки ґрунтуються на результатах достатнього обсягу клінічних, спеціальних, та статистичних методів дослідження, що забезпечило достовірність отриманих автором наукових результатів. Не викликає сумніву наукова новизна положень та сформульованих на їх основі висновків.

Апробація результатів дисертаційної роботи.

Основні положення дисертаційної роботи висвітлено у 13 наукових працях, з яких: 3 статті, надруковані у фахових виданнях, рекомендованих МОН України, 2 статті, що надруковані у виданнях наукометричної бази Scopus, 3 тези конференцій, 1 авторське свідоцтво на твір, 1 патент на корисну модель, 3 інформаційних листи.

На етапах виконання дисертаційної роботи про її результати доповідалося на науково-практичній конференції з міжнародною участю «Актуальні проблеми сучасної стоматології» м. Полтава, 25-26 жовтня 2018р.; на науково-практичній конференції з міжнародною участю «Актуальні проблеми стоматології, щелепно-лицевої хірургії, пластичної та реконструктивної хірургії голови та шиї», м. Полтава, 14–15 лист. 2019 р.; на науково-практичній конференції з міжнародною участю «Наука, технології та практика в стоматології», м. Харків, 30 жовтня 2019 р.; на науково-практичній конференції з міжнародною участю «Сучасні проблеми

ортопедичної стоматології» м. Харків, грудень 2019.; науково-практичної конференції за міжнародної участі «Актуальні питання сучасної стоматології», присвяченої 100-річчю стоматологічного факультету Національного медичного університету імені О.О. Богомольця 18-19 березня 2021 р., м. Київ.

Оцінка змісту роботи, її значення в цілому та зауваження.

Дисертаційна робота Водоріза Я.Ю. «Обґрунтування вибору оптимального методу лікування пацієнтів з дефектами твердих тканин зубів у фронтальній ділянці» оформлена згідно вимог МОН України. Дисертація викладена на 158 сторінках комп'ютерного тексту і складається із титульного аркушу, анотації, вступу, огляду літератури, описання об'єкту і методів дослідження, 2 розділів власних досліджень, аналізу і обговорення результатів досліджень, висновків, практичних рекомендацій, списку використаної літератури та додатків. Список літератури включає 178 джерел, з них 85 кирилицею, 93 латиницею. Фактичні результати представлені в 17 таблицях та 16 рисунках.

У **вступі** в повній мірі висвітлені питання актуальності дисертаційної роботи, зв'язок з науковими програмами, планами, темами, обрана мета та завдання, визначені об'єкт, предмет, а також методи дослідження, позначені наукова новизна та практичне значення отриманих результатів, особистий внесок здобувача, апробація результатів дисертації, зазначені публікації, структура та обсяг дисертації. **Зауважень по розділу немає.**

Розділ 1 «Огляд літератури» написаний на 27 сторінках принтерного тексту, складається з 4 підрозділів, у яких наведено стислий огляд літературних джерел по тематиці дослідження. Теоретично обґрунтовано підходи до вирішення питання розвитку, аналізу та проблемних питань про поширеність уражень фронтальних зубів, їх патогенез, методи лікування та вплив реставрацій на зміну локального мікробіоценозу порожнини рота.

Автором у розділі чітко сформульовані питання обґрунтування вибору методу лікування на сьогоднішній день та потребу комплексного підходу, ретельної діагностики, вивчення даних клінічних спостережень та результатів лабораторних досліджень обраних стоматологічних матеріалів, врахування економічної складової, а також оцінки якості проведеного лікування та моніторингу зміни якості життя пацієнтів із дефектами твердих тканин зубів у фронтальній ділянці залежно від обраного методу лікування і матеріалу для реставрації.

До **зауважень** по розділу можна віднести занадто ретельний опис деяких загальновідомих методик. Автором при написанні дисертаційної роботи була використана велика кількість джерел літератури, зустрічаються поодинокі посилання на джерела, опубліковані більше 10 років тому.

В кінці кожного підрозділу, слід надати резюме, стосовно напрямків подальшого наукового дослідження, тоді як автором наданий тільки підсумок. Більше зауважень не має.

Розділ 2 «Матеріали і методи досліджень» написаний на 25 сторінках принтерного тексту, складається з 4 підрозділів, у яких висвітлені дані про лабораторні і клінічні дослідження. На початку розділу надається обґрунтування проведення дослідження, експериментальні методи дослідження, а саме методика визначення межі міцності на відрив, опору зсуву та стиранню, кольоростійкості й водопоглинання. Також представлені клініко-лабораторні методи дослідження де надається загальна характеристика обстежених хворих, методика реставрації композитними матеріалами та керамічними вінірами, мікробіологічні методи дослідження.

Загалом розділ справляє приємне враження, оскільки автором в своїх дослідженнях застосовані найсучасніші методики.

Бажано було б побачити особистий внесок здобувача, щодо його участі у кожному дослідженні, але це не знижує значення наведеного матеріалу.

Зауважень по цьому розділу не має.

Розділ 3 «Результати експериментальних досліджень» написаний на 10 сторінках принтерного тексту, складається з 4 підрозділів. В розділі представлені результати фізико-механічних властивостей реставраційних матеріалів із композитного матеріалу світлового твердіння, польовошпатної та лейцитної кераміки. Описані результати досліджень по визначенню адгезивної міцності на відрив реставраційних матеріалів, опір зсуву, опір стиранню, кольоростійкості та водопоглинання.

Автором встановлено, що сила адгезивного з'єднання реставраційних матеріалів на відрив за умови препарування в межах емалі в середньому є більшою на 34,6% ніж при адгезії до дентину для усіх реставраційних матеріалів. Найбільш значною із досліджуваних варіантів є сила з'єднання композиту світлової полімеризації та емалі зубів з використанням адгезивної системи V покоління, а також польовошпатної кераміки, протравленої плавиковою кислотою, з подальшою силанізацією. Сила з'єднання лейцитної кераміки без травлення плавиковою кислотою, а також композиту світлової полімеризації та емалі зубів з використанням адгезивної системи VII покоління є дещо меншою, але цілком прийнятною.

Між досліджуваними матеріалами відсутня статистична різниця за силою адгезивного з'єднання на зсув та за кольоростійкістю і водопоглинанням. Однак фотокомопозитні матеріали мають здатність до адсорбції рідини, що не виходить за межі норми.

Загалом розділ насичений рисунками, таблицями, з інформативними та достовірно коментованими результатами досліджень..

Зауважень до розділу немає.

Розділ 4 «Результати клініко-лабораторних досліджень» написаний на 23 сторінках принтерного тексту, складається з 5 підрозділів.

В розділі представлені дані досліджень по визначенню динаміки зміни якості життя пацієнтів з реставраціями фронтальних зубів, зміни індексів гігієни ротової порожнини, стану реставрацій за критеріями FDI, а

також оцінка зміни локального мікробіоценозу порожнини рота. Розділ широко представлений рисунками, таблицями, даними статистичного обчислення результатів.

Результати дисертаційного дослідження свідчать, що вибір матеріалу та техніки реставрації не має значимого впливу на стан гігієни ротової порожнини протягом періоду користування реставраціями. Дане положення має місце за умови проведення професійної гігієни на навчання гігієни ротової порожнини на першому етапі лікування, а також при регулярних контрольних оглядах із контролем гігієни і мотивації до її утримання на належному рівні, періодичному поліруванні композитних реставрацій.

Також, було встановлено, що матеріал чи обрана техніка реставрації не має статистично значущого впливу на зміну локального мікробіоценозу порожнини рота. Однак застосування керамічних реставрацій у деяких випадках може покращити стан мікробіоценозу, бо стоматологічна кераміка є гіршим субстратом для адгезії мікробної біоплівки й розвитку мікроорганізмів, ніж композитні матеріали.

Розділ добре проілюстровано. Наприкінці даного розділу наведений, на нашу думку, досить стислий висновок, бажано було б його збільшити за обсягом. Розділ читається легко, зрозумілий, побудований логічно та практично не викликає нарікань.

До розділу є такі **зауваження**: У тексті розділу зустрічаються окремі технічні та стилістичні неточності. Загалом розділ справляє приємне враження, більше зауважень не має.

Розділ «Аналіз та обговорення результатів дослідження» містить обґрунтований підсумок дисертаційної роботи на основі оцінки та узагальнення отриманих результатів дослідження. Його практично повністю викладено й оформлено у повній відповідності з основними вимогами ДАК України. За результатами досліджень наведено обґрунтоване міркування авторів щодо одержаних даних, їх порівняння із

результатами досліджень інших дослідників, які займалися певними аспектами за темою дисертаційної роботи.

Отримані автором результати дослідження підтверджують переваги і високу ефективність запропонованого алгоритму вибору стоматологічного матеріалу реставрації твердих тканин фронтальних зубів: це проведення опитування за шкалою ОНП-49 з метою з'ясування впливу стоматологічного здоров'я на якість життя, виявлення основних факторів, що його погіршують, беручи до уваги вік, стать, особливості професійної діяльності, а також визначення індексів Гріна-Вермільйона, РМА та виконання професійної гігієни порожнини рота.

Розділ викладений послідовно, з використанням наукових досягнень і критичним співставленням власних результатів з наявними у спеціальній літературі. **Зауважень** до розділу немає.

Висновки і практичні рекомендації повністю відображають усі отримані результати і цілком відповідають меті та запланованим завданням, об'єктивно аргументовані і мають важливе науково-практичне значення.

Практичні рекомендації дають можливість лікарям-стоматологам провести вибір матеріалу реставрації, досягти максимально прогнозованого результату лікування, у значній мірі покращити якість життя пацієнтів із потребою у відновленні зубів фронтальної групи.

Зауваження щодо оформлення та змісту дисертаційної роботи. Суттєвих зауважень щодо оформлення та змісту дисертації немає. Дисертація написана грамотною літературною мовою, ілюстрована діаграмами та рисунками. Текст дисертації послідовний та логічний.

Слід зазначити, що зроблені зауваження та недоліки не є принциповими, мають суто технічний характер та рекомендаційне спрямування, не знижують наукової цінності дисертаційної роботи.

Заключаючи наведене вище, слід зазначити, що подана до офіційного захисту дана дисертаційна робота виконана й оформлена на високому

науково-методичному рівні з дотриманням усіх вимог ДАК України на теперішній час і безумовно заслуговує на позитивну оцінку.

Разом з цим у процесі рецензування **виникло ряд питань** дискусійного характеру, які потребують додаткового пояснення, а саме:

1. Які рекомендації по догляду за ротовою порожниною надавались пацієнтам із реставраціями фронтальних зубів? За допомогою яких засобів проводилась професійна гігієна ротової порожнини?

2. У роботі Ви проводите дослідження з визначення залежності зміни якості життя від матеріалу реставрації. Чи досліджували Ви залежність зміни якості життя від об'єму реставрації (кількості відновлених зубів у кожного окремого пацієнта)?

3. На Вашу думку чи відрізняються показники сили адгезивного з'єднання лабораторних зразків кераміки і композиту з клінічними показниками?

4. В яких випадках та які тимчасові конструкції Ви використовували на проміжному етапі лікування?

5. Чи впливає обсяг препарування твердих тканин зубів на вибір матеріалу реставрацій? Як, на Вашу думку, залежить сила адгезії від площі оголеного дентину під час препарування.

6. Чи пропонувалась пацієнтам процедура відбілювання зубів, яким чином це впливало та подальшу тактику їх лікування?

ЗАКЛЮЧЕННЯ

Дисертаційна робота Водоріза Ярослава Юрійовича «Обґрунтування вибору оптимального методу лікування пацієнтів з дефектами твердих тканин зубів у фронтальній ділянці» виконана автором під керівництвом доктора медичних наук, професора Ткаченко Ірини Михайлівни, є самостійною завершеною працею, в якій вирішена актуальна наукова

проблема – обґрунтування вибору оптимального методу лікування пацієнтів із дефектами твердих тканин зубів у фронтальній ділянці.

Дисертаційна робота за своєю актуальністю, науковим та практичним значенням отриманих результатів, їх достовірністю і новизною, обґрунтованістю та об'єктивністю висновків повністю відповідає вимогам п. 11 «Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 06.03.2019 р. за № 167, а її автор Водоріз Ярослав Юрійович заслуговує присудження наукового ступеня доктора філософії з галузі знань «Охорона здоров'я» за спеціальністю 221– «Стоматологія».

Офіційний опонент

завідувач кафедри ортопедичної стоматології

Харківського національного медичного

університету МОЗ України,

доктор медичних наук, професор

І.В. Янішен

